

Подорож Тараса Шевченка на Західну Україну

Після закінчення Петербурзької академії мистецтв Тарас Шевченко прибув до Києва де в 1845 році поступив у щойно створену Археографічну комісію, метою діяльності якої було вивчення пам'яток старовини. 10 грудня того ж року

Шевченка було затверджено співробітником цієї комісії 21 вересня 1846 року Київський, Подільський і Волинський генерал-губернатор Д.Г. Бібіков підписав відповідне розпорядження за яким Шевченку доручалось відправитися у різні місця Київської, Подільської і Волинської губернії для збору різноманітної культурної

Перебування у Вишнівці

Містечко Вишнівець привабило Т.Г. Шевченка своєю багатою історією, щедрою на події та імена відомих людей. У середині XVI століття містечко стало родовим маєтком українських князів Вишневецьких. Тут народився Дмитро Вишневецький, який, за переказами, був легендарним засновником Запорізької Січі, гетьманом України у 1550-1563 роках. Історики ототожнюють Дмитра Вишневецького з Байдою – героєм „Пісні про Байду”. Цю пісню, як йдеться у переказах, Т.Г. Шевченко слухав у Вишнівці у виконанні лірника. Потім розпитував про Дмитра Вишневецького, захоплювався його мужністю.

Перед вами пам'ятник Байді-Вишневецькому, який знаходиться у Вишнівці.

Ми знаємо, що на Тернопіллі побувало багато талановитих людей, але особливо горді з того, що півтора століття тому тут ходив Великий Кобзар.

Вишневецький палац

Центральний корпус замку

Південний фасад замку

В'їзна арка палацу

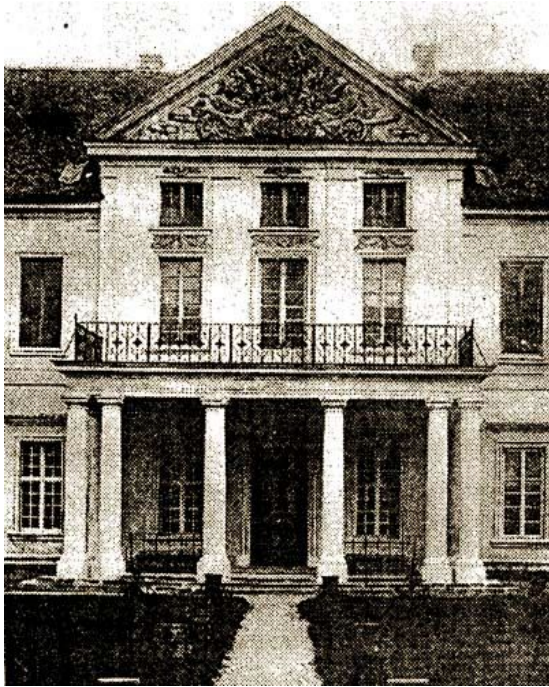

Центральний вхід

У парку біля палацу стоїть кам'яна лавка, на якій, можливо, сидів Тарас Шевченко

1640 року князь Ярема Вишневецький почав зводити на місці старої фортеці замок, який згодом перебудували у палац. Зрозуміло, що Тараса Шевченка зацікавив палацовий комплекс. І не тільки архітектурою класицистичного стилю, а й тим, що тут побувало багато відомих історичних осіб, була велика бібліотека, що налічувала 15 тисяч книг, у тому числі чимало стародруків, рідкісних видань. Були тут і древні рукописи, листи магнатів, королів та царів, хроніка роду Вишневецьких.

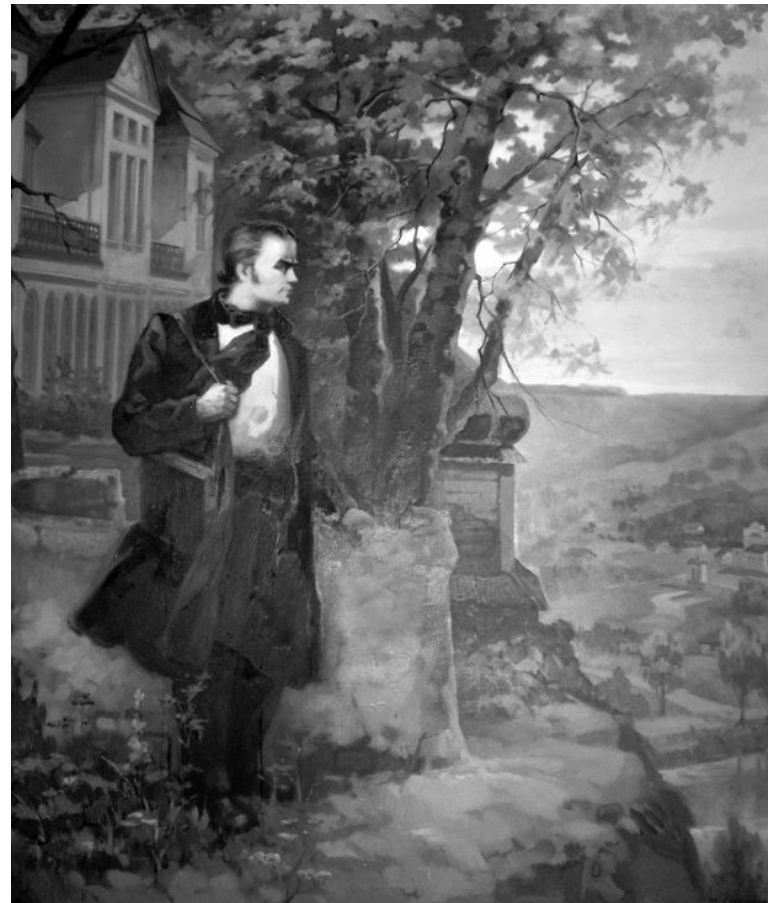
Замкова церква

У замковій картинній галереї зберігалися полотна Рембрандта та інших великих художників, близько 600 портретів князів і королів.

Картинна галерея була на першому поверсі палацу. А на другому поет мав змогу оглянути великий театральний зал із оздобленими ложами, партером. Поруч у кількох кімнатах були виставлені бюсти і герби польських державних діячів, а також гобелени, роботи кращих майстрів Європи.

Дослідники вважають, що Тарас Шевченко зробив зарисовки замку зі сторони Старого Вишнівця і призамкової церкви з півдня, малював види містечка. На жаль, ці його роботи не збереглися. Очевидно, оглянув він на нижній терасі біля палацу Вознесенську церкву (1530 р.), що служила родинною усипальницею князів Вишневецьких. Це пам'ятка архітектури республіканського значення. Під час перебування Т.Г. Шевченка у Вознесенській церкві в іконостасі з царськими воротами великої мистецької вартості зберігалися дві цінні ікони Пресвятої Богоматері – давньоруського і візантійського походження.

Не могли не привернути увагу Т.Г.Шевченка й інші німі свідки історії – дерев'яна Михайлівська церква, зведена 1726 року, і споруджений 1640 року монастир кармелітів. Церкву можна оглянути й нині, а від монастиря залишилися тільки келії. Кобзаря не раз бачили в оточенні гурту місцевих жителів на лавочці в парковій альтанці на стрімкому пагорбі побіля палацу. Можливо, саме тут поет і познайомився з панським лакеєм Федором Кружилкою. Любив він послухати легенди про Хмельницького, Кривоноса і козаків, а вечорами не міг наслухатися пісень. Про Т.Шевченка Ф.Кружилка говорив так: „Він був привітним, щирим, не гордував простими людьми, любив послухати легенди і пісні”.

- Коли у Вишнівці Т.Г.Шевченку розповідали про сумнозвісну „гру в шахи” людьми, він не приховував обурення й гніву. Ця гра була жорстокою забаганкою князя Вишневецького, який звелів викласти з каменю велетенську шахову дошку, а роль фігур наказав виконувати кріпакам. Той з панів, який вигравав „фігуру”, забирав її собі у власність. Не одній матері довелося тоді оплакувати сина, дівчині – нареченого, братові – сестру...
- Жителі Вишнівця увічнили пам’ять про перебування тут Кобзаря. До 150-річчя від дня його народження при вході у колишній палац була відкрита меморіальна дошка. А 1989-го року з нагоди 175-х роковин на центральній площі селища встановили пам’ятник (скульптор В.П.Одрехівський, архітектор В.І.Скочеляс).

Про перебування Т. Г. Шевченка у Вишнівці наш земляк В.Лісовий написав вірш «Шевченкові сліди»

*Коли пора займається жовтнева,
Густий туман спадає із терас.
Здається, що шепочуться дерева
Про те, як тут ішов колись Тарас.*

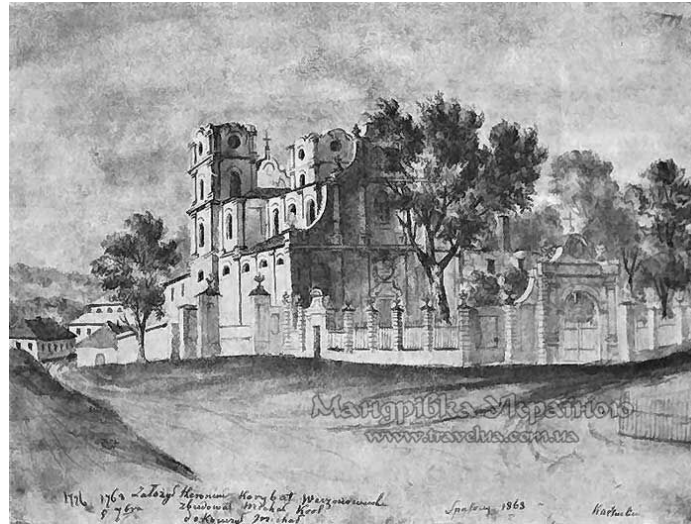
*Не раз з тих пір з них листя облітало
І чувся журавлиний тихий гук.
Зміліла річка і містка не стало,
Дорога вбралась у камінний брук.*

*Та не міліє Кобзареве слово,
Незмінна в цьому слові глибина.*

*Для кожної душі це є обнова,
Відкрить великих ніжна дивина.*

*І ми черпаєм цю цілющу воду.
До неї притуляємо уста.
Шевченка слово нам дарує вроду.
Усіх вражає велич, простота.*

*Талант його, неначе сонця глиба.
Його творіння – вічності плоди.
У Вишнівці старі шепочуть лити*

Згодом Тарас Григорович відвідав Почаїв, де намалював 4 акварелі: «Почаївська Лавра з півдня», «Почаївська Лавра зі сходу», «Вид на околиці з тераси Почаївської Лаври», «Собор Почаївської Лаври (внутрішній вигляд)» — нині всі зберігаються у Київському національному музеї Тараса Шевченка.

148. ПОЧАЇВСЬКА ЛАВРА З ПІВДНЯ.
Акварель. [X 1846].

151. ВИД НА ОКОЛИЦІ З ТЕРАСИ ПОЧАЇВСЬКОЇ ЛАВРИ.
Акварель. [X 1846].

Тарас Шевченко у Почаєві

- У Почаєві Кобзар записав кілька українських пісень, а саме: «Гиля-гиля, селезень», «Ой пила, вихилила», «Ой у саду, саду гуляла кокошка». Ці пісні можна почути й тепер у селах поблизу Почаєва.
- Т. Г. Шевченко завжди прагнув родинного затишку. Проте в коханні йому не таланило. Нерідко він, 32-річний чоловік, перебуваючи на Волині, згадував свої минулі симпатії: Оксану Коваленко – подругу дитинства, яку занапали москалі; кравчиню Дуню Гусіковську з Вільна; 17-річну натурницю Машу, через яку він посварився з Іваном Сошенком; вродливу 27-річну, але заміжню Ганну Закревську; нарешті – княжну Варвару Репніну з Яготина, яка безнадійно, але щиро його кохала. «Одного разу, – пише Єжи Єнджеєвіч, – на ганку Лаври зустрів він дві жінки старшого віку, а також дочку однієї з них – 17-річну вродливу дівчину. Він супроводжував панну під час прогулянок і через деякий час відкрився в листі Чужбинському, що є на порозі одруження. Проте незабаром він прикро розчарувався. Панна виявилася зарученою з кимось іншим і виїхала».

- У Лаврі Тарасу Григоровичу показували і Чудодійну Стопу і, очевидно, показували печеру в скелі, де преподобний Іов перебував в усамітненому богоміллі. Цілком ймовірно, що під час перебування в Лаврі Т.Г. Шевченко ознайомився з її бібліотекою. Перешкод для його роботи не було, адже керівництво Духовним собором Почаївської Лаври отримало розпорядження Волинської духовної консисторії в якій йшлося про те, щоб надавати Шевченку всіляку допомогу з боку духовних осіб при

Поезія В. Лісового «Шевченкові».

*Стою в Почаєві на галереї,
В уяві бачу той далекий рік,
Як тут ходив цією ось землею
Великий геній, славний чоловік.*

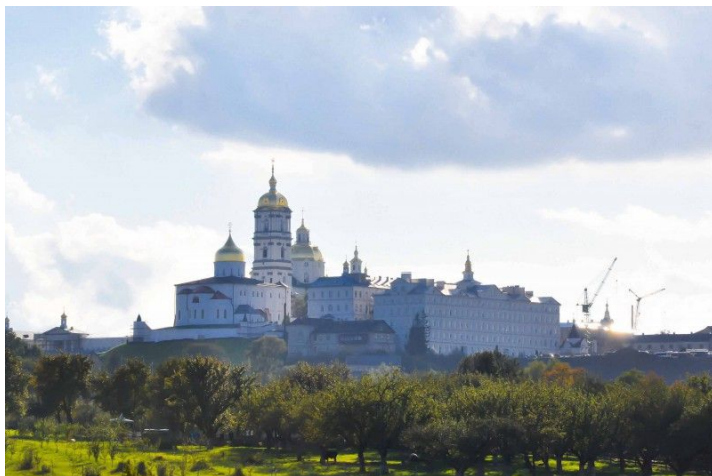
*Я знов і знов вдивляюся в картину,
Яку на цім ось місці він створив.
Який талант, небачений в людині,
Який простий і праведний мотив!*

*Ось тут колись стояла бідна хата,
На вбогу стріху падав жовтий лист,
Сюди, де Лаври здобились палати,
По стежці йшов поважно бандурист*

*Багатство й вбогість тут разом кричали
І клали суть свою на свій віттар.
Хвалебні чулись псалми і хорали,
Як ту картину малював Кобзар.*

*Дививсь Тарас в Почаєві на мури,
На храм величний, на його вбрання.
Він ще не знав, що ждуть його тортури,
Солдатська муштра й довге заслання.*

*Йому лиш тридцять два, він повен сили,
Він дужий тілом, наче той козак,
Та давить вже на нього доля-брила
І за Аралом жеде його варнак.*

Чудесное побиение Почаевской обители от турков во время Збарожской битвы (1675 г.)

У Кременці

- Наприкінці жовтня чи на початку листопада 1846 р. Т. Шевченко виїхав із Почаєва. Це він підтверджує у своїй повісті «Варнак» такими словами: «Старий вивів мене на кременецьку дорогу і я, попрощавшись з ним, пішов у Кременець».
- Цілком можливо, що ознайомлення з Кременцем Т. Шевченко, як і більшість мандрівників, почав із Замкової гори. Із вершини крутої і високої гори перед Т.Шевченком відкрився чудовий краєвид: біля підніжжя лежало місто, а вдалині розсипалися вкриті лісом гірські вершини. Тут він оглянув кратер колодязя надзвичайної глибини, напівзруйновані мури замку. Його все цікавило, тому що він уже читав про те, що під стінами замку зазнав поразки татарський воевода Куремса, знав, що напередодні Національно-визвольної війни 1648-1657 років замок був однією з найсильніших королівських твердинь Речі Посполитої. Але полковник М.Кривоніс здобув і зруйнував його.
- Учасники цієї події поховані на П'ятницькому цвинтарі біля підніжжя сусідньої гори Черча. Кобзар вирішив подивитися на древні кам'яні надгробки, тому він побував на П'ятницькому цвинтарі і записав про нього декілька легенд. Оскільки Т.Шевченко цікавився стародавніми переказами, у Кременці він записав легенди про мужню Ірву і про горді Дівочі Скелі.
- Біля підніжжя Замкової гори увагу Т.Шевченка міг привернути ансамбль колишнього монастиря Францисканців (1636 р.) ретресторонній 1821р. це

*Шлях до Кременця тягся поволі,
Вітер бабине літо снував.
Подивитись на радощі й болі
В наші землі Кобзар мандрував.
І вслухавсь, як земля гірко плаче,
Закріпачена, й з нею журилась.
Бачив «щастя» в кайданах варначе
Там, де шлях понад Іквою вивсь.
У Почаєві, в сховищах книжних,
Що ченцями збирались віки,
Він вивчав не покору у ближніх,
А історії шлях нелегкий.
І вслухався у лірників жалі,
А у Кременці – в славу тих днів,
Як Богданові хлопці карали
На палаючій Боні панів.
І змальовував словом гарячим
Ясні думи й жагу людських мрій,
Щиру правду приносив незрячим,
А зневірених кликав на бій...
З тих часів літ промчалось немало,
І багато води утекло.
Зовсім інше над Іквою стало
Кобзареві знайоме село.
Шлях до Кременця – світлий і рідний,
А довкола - сади і сади.
І Шевченко, задуманий, мрійний,
Знову в гості приходить сюди*

- Не міг Т.Шевченко не оглянути Кременецький ліцей, який на той час уже не діяв. Адже поет був знайомий із колишнім професором ліцею, а згодом викладачем Київського університету Святого Володимира С.М.Зиновичем. Знав ще багатьох його професорів. Очевидно, йому розповіли про традиції Кременецького ліцею, викладачами якого були відомі діячі культури і науки того часу. Пізніше у повісті «Варнак» поет згадував засновника ліцею Т.Чацького, а у повісті «Художник» - історика Й.Лелевеля.
- 1940 р. на базі ліцею було відкрито перший вищий заклад області - Кременецький учительський інститут. Сьогодні - це Кременецький обласний гуманітарно-педагогічний інститут імені Т. Шевченка. 1988 р. на подвір'ї встановлено бюст Кобзаря (скульптор О.Ковальов). До 175-річчя від дня народження поета відкрито меморіальну дошку.
- Кременчани з гордістю розповіли Т.Шевченку про Ю.Словацького, який на той час був уже відомим польським поетом і драматургом. Йому показували будинок на вул. Ю. Словацького, де провів дитинство поет.
- Документальних підтверджень тому, що Т.Шевченко зробив декілька малюнків у Кременці немає, але захопившись цим містом, він не міг не змалювати величної Бони, гордих Дівочих Скель та приміщення ліцею. Де зупинявся у Кременці Кобзар невідомо, тому що готелів на той час було небагато, скільки днів поет пробув у цьому місті.

- Населення Волині брало участь у гайдамацькому повстанні 1768 р. Білокриничани підтримували загін ватажка гайдамаків Вергуна, який діяв під Кременецем і Шумськом.
- Саме Білокриниці почав ці спогади Т.Г. Шевченко, який у жовтні 1846 р. побував на Кременеччині і відвідав село. Тут йому розповідали про гайдамацького ватажка Вергуна, про підземні сховища гайдамаків, що було використано у повісті "Варнак", а також у поемі з однойменною

Про перебування Т. Г. Шевченка в нашому краї є чимало літератури, створені поетичні рядки, кременчанин І. Гарасевич написав картини «Т. Шевченко в Кременці», «Т. Шевченко на Дівочих Скелях», «Т. Шевченко в підземеллях замку»

У поемі «Варнак», написану 1847 року, Кобзар згадує Ікву-річку, що тече біля Почаєва та Кременця:

Тиняючи на чужині
Понад Елеком, стрів я діда
Вельми старого. Наш земляк
І недомучений варнак
Старий той був. Та у неділю
Якось у полі ми зустрілись
Та й забалакались. Старий
Згадав свою Волинь святую
І волю – долю молодую.
Свою бувальщину. І ми
В траві за валом посідали
І розмовляли – сповідались
Один другому...
- Багато дечого не стало, -
Сказав старий. – Води чимало
Із Ікви в море утекло...

Валерій
Козуб

- З Кременця через Білокриницю, Дубно, Житомир Кобзар повернувся у Київ. Подорож на Поділля і Волинь закінчилася, та духовно Т.Шевченко не розлучався з цими місцями. Набуті тут враження відлунюють у його творах.
- Кременчани свято бережуть пам'ять про Великого Кобзаря. 24 серпня 1995 р., у четверту річницю проголошення незалежності України, у центрі Кременця урочисто відкрито бронзову статую Кобзаря, її висота 3,5 м, автор пам'ятника - львівський скульптор Я.Чайка.

- У Великих Бережцях стверджують, що йдеться саме про їхнє село. Верби над річкою тут назвали Тарасовими. Поблизу села є гора Божа, про яку Кобзареві могли розповісти цікаві перекази.
- Так, подорож на Поділля і Велич закінчилась.

